

ANTON JOSEPH WILL (1752-1821)



Veterinair verleden

Het blijkt dat er over de ontstaansgeschiedenis van iedere veeartsenijkundige school wel een apart en boeiend verhaal is te schrijven. München spant misschien wel de kroon en omdat deze geschiedenis onlosmakelijk is verbonden met de persoon van Anton Will, lijkt het goed om hem hierbij centraal te stellen.

Anton Joseph Will werd waarschijnlijk in 1752 in Straatsburg geboren als zoon van een militair chirurg die in dienst was van Lodewijk XV. Deze overleed op jeugdige leeftijd en dat betekende voor Anton dat hij ondergebracht werd bij oom Johann, een broer van zijn moeder, die in Amberg in Noord-Beieren woonde en kinderloos was. Deze oom was ook garnizoens-chirurg en tevens arts van een plaatselijk nonnenklooster. Dat het de familie financieel goed gegaan was, mag blijken uit het feit dat ze meerdere huizen in Amberg bezat.

Anton was een uitstekende leerling op het Amberger Jezüieten College. Hij heeft aansluitend aan zijn gymnasiumopleiding een studie filosofie gevolgd van 1772-1774, waarna hij in 1774 aan de universiteit van Ingolstadt met de studie medicijnen kon beginnen. In de daarop volgende jaren heeft hij met veel animo zijn opleiding voltooid, waarna hij eerst assistent werd van een hoogleraar en vanaf 1777 prosector.

Zijn wetenschappelijke opleiding werd in augustus 1781 bekroond met een dissertatie over de anastomosen van de Nervi intercostales en de vertakkingen van de N. vagus in de thorax.

Van de kant van de Beierse Landdag in München werd er op aangedrongen om een leerstoel in de veeartsenijkunde te stichten aan de universiteit van Ingolstadt die toen nog de enige was in Beieren. In 1781 werd hieraan gehoor gegeven.

Will werd in oktober 1781 voorgesteld als hoogleraar in de veeartsenijkunde binnen de medische faculteit. Hoewel deze wetenschap nog een gesloten boek voor hem was, heeft hij deze benoeming aanvaard. Het bestuur van de universiteit vond het niet nodig om hem het bij het hoogleraarschap passende salaris van 1000 gulden per jaar te geven, zodat hij verder moest met de 200 gulden die hij als prosector verdiende.

Wel kreeg hij de mogelijkheid tot het maken van een studiereis. Zo ging hij naar Straatsburg, Lyon en voor langere tijd naar het toenmalig Mekka van de veeartsenijkunde: Alfort. Vandaar bezocht hij ook Londen en Dublin. In Alfort won hij een eervolle prijs, uitgelooft door de Koninklijke Academie van Wetenschappen. Ook gaf hij colleges in het Frans.

Daar het bestuur van de universiteit in Ingolstadt het niet nodig vond om hem in zijn reiskosten tegemoet te komen en ook zijn salaris niet meer uitkeerde omdat er inmiddels een andere prosector was benoemd, was Will bijzonder dankbaar dat oom Johann hem op een royale wijze hulp bood in deze moeilijke jaren.

In 1784 in Ingolstadt teruggekeerd begon hij onmiddellijk met het geven van colleges. Zijn salaris bedroeg met ingang van 4 november 1784 600 gulden per jaar, een hele verbetering maar toch minder dan waarop hij op grond van zijn positie recht had.

Zijn doel was om in Beieren een veeartsenijschool te gaan stichten, maar dit bleek een lange en moeilijke weg te worden. Hij raakte ondanks zichzelf verstrikt in de politieke strijd die in Beieren woedde tussen Kerk (en vorst) en Verlichting. Hij wenste hierin neutraal te blijven en werd zodoende 'persona non grata' bij beide partijen. Het kwam zover dat een geheim curatorium, door de vorst ingesteld om nieuwlichterij bij de universiteit de kop in te drukken, zijn leerstoel overbodig verklaarde, waarna hij overgeplaatst werd naar München. Hier werd hij benoemd tot lid van het Collegium Medicum.

In de geschiedenis van het diergeneeskundig onderwijs in München is de 12e oktober 1785 een mijlpaal: op deze dag zond Anton Will aan keurvorst Karel Theodoor een op diens verzoek opgesteld memorandum van elf pagina's, waarin hij uiteenzette hoe het onderwijs in de veeartsenijkunde, waarvoor hij een duur van drie jaar voorstelde, gegeven diende te worden en welke eisen men mocht stellen aan de beginnende studenten en aan de eindexamens. Hoewel Will als voorwaarde stelde dat een student moest kunnen lezen en schrijven, heeft Karel Theodoor, zoals blijkt uit zijn decreet van 10 maart 1790, waarbij de school werd opgericht, deze eis niet overgenomen. Dit bleek later een grote handicap te zijn in de toch al moeilijke beginjaren van de school.

Hoewel hij officieel deel uitmaakte van het medisch college en daarmee dezelfde rechten en plichten had als zijn collega's, vond het college het toch noodzakelijk dat hij een proeve van bekwaamheid aflegde. Hoewel Will deze examinering door collegae 'summo cum applausu' doorstond, was daarna de negatieve houding van het college ten opzichte van hem nog niet van de baan. Deze werd enerzijds aangehitst

Oberbayer.

1

Johann

Anton Joseph Will
Der „erste rationelle“
und die Gründung der

München

Verlag des Historischen
(Stadtarchiv)

vanuit Ingolstadt en kwam anderzijds voort uit de neerbuigende houding, die men aannam tegenover iemand die zich met zoiets als veeartsenijkunde moest bemoeien. Dat men hem met 'hoefsmid' en zijn vak met 'hoefsmederij' betitelde, wat hij als zeer denigrerend beschouwde, miste ook de uitwerking op zijn privéleven niet. Zijn plan om met een dame uit een welgestelde familie te trouwen, ging door roddel en achterklap niet door. Pas veel later in 1804 trouwde hij op 52-jarige leeftijd met de 22-jarige Maria Anna Mayr, dochter van een vooraanstaand ambtenaar, die hem na tien jaar door de dood ontviel.

Nadat Karel Theodor het memorandum van Will in oktober 1785 had ontvangen, had de vorst de Landdag benaderd om zijn interesse te peilen en om te zien hoe het plan financieel verwezenlijkt kon worden en om een geschikte plaats te vinden voor de school. Toen men na een half jaar nog geen stap verder was, besloot Karel Theodor op aandringen van Will een bijeenkomst van alle betrokkenen te beleggen om tot zaken te komen. Helaas bleek deze vergadering niet te kunnen doorgaan vanwege een optredende besmettelijke veeziekte, die Will's aanwezigheid daar noodzakelijk maakte.

Will reisde stad en land af om veeziekten te bestrijden, zodat de plannen voor de school bleven liggen. Toen hem na terugkeer in het voorjaar van 1787 bleek dat er geen enkele voortgang met de bouwplannen was gemaakt, is hij zelf op zoek gegaan naar een geschikte plaats. Deze werd gevonden aan de oever van de Isar, juist buiten de poorten van de stad. Tuin en gebouwen moesten 15.000 gulden opbrengen, dat wil zeggen 5000 gulden voor de verkopende partij en 10.000 gulden als aflossing van een door deze partij aangevane lening van de lokale kerk. Gelukkig was deze kerk bereid om deze som aan Will te lenen, zodat er uiteindelijk 5000 gulden op tafel moest komen. Will kwam met een fenomenaal financieringsplan om dit bedrag bij elkaar te krijgen. Hij stelde onder andere voor om een hondenbelasting in te stellen. Aan de ene kant verkreeg men de nodige financiële middelen en aan de andere kant zou een groot aantal zwerfhonden worden opgeruimd.

Hoewel de voorgestelde plaats ideaal was voor het gestelde doel en Will alle plannen uitvoerig had uiteengezet, ondervond hij toch weer van alle kanten tegenstand. Vooral door afgunst van zijn medische collegae werd het plan getorpedeerd.

In maart 1788 diende Will voor de derde maal een plan in tot oprichting van een veeartsenijkschool, waaraan hij een verder uitgewerkt inrichtings- en onderwijsplan toevoegde. Voorgesteld werd om in de buurt van München, bij het dorpje Schwabing, te gaan vestigen en wel in een voormalig jezuïetenklooster. Tussen München en Schwabing was een park gepland, dat door de Engelsman, generaal majoor sir Benjamin Thompson aangelegd zou worden. Aansluitend hieraan zouden de weidegebieden van de veeartsenijkschool kunnen komen te liggen. Het gehele project kwam in een stroomversnelling na de bestorming van de Bastille in Parijs op 14 juli 1789. Op 13 augustus van dat jaar vaardigde Karel Theodor een decreet uit, waarin hij tot de aanleg van het latee stadspark, dat echter aanvankelijk een militaire bestemming had, en de weiden voor de school besloot en verder de verbouwing van het klooster beval. Het geraamde bedrag van 2980 gulden voor de verbouwing was ruim overschreden: op 1 december was er al ruim 5274 gulden besteed! De gehele verbouwing stond onder leiding van Thompson, die er een soort kazerne van maakte, zodat het door Will gekoesterde ideaalbeeld van Alfort niet vervuld werd.

Op de eerste november 1790 werd de school geopend. Daar Will geen medewerkers had, draaide hij in zijn eentje op voor de gehele onderwijsstaak en voor toezicht op het gedrag van zijn pupillen. Daarbij kwam nog dat de noodzakelijke apparatuur, leerboeken en geld ontbraken. Tot overmaat van ramp braken er frequent allerlei besmettelijke veeziekten uit, waaraan hij als enige verantwoordelijke voor veterinaire aangelegenheden in Beieren de nodige aandacht moest schenken.

Will had zich inmiddels ontwikkeld tot een 'veterinarius universalis': goed diagnosticus, uitstekend chirurg, kenner van exterieur en van het hoefbeslag en deskundige op het gebied van de fokkerij. Daarmee riep hij een halt toe aan het empirisme. Will begreep dat veel besmettelijke veeziekten verspreid werden door de veehandel. Eén van zijn stelregels bij de bestrijding van ziekten was dan ook: 'strikte afzondering' of eradicatie. Zijn publicaties betroffen alle beschrijvingen van en maatregelen tegen de toen belangrijke veeziekten.

Na tien jaar veranderde zijn situatie: er kwamen twee medewerkers en ook de financiële positie verbeterde.

Het is vooral aan de persoonlijke inzet van één man te danken geweest dat de veeartsenijkschool, de latere diergeneeskundige faculteit van de universiteit van München van de grond is gekomen. Keurvorst Maximiliaan, de opvolger van Karel Theodor, heeft hem bij zijn overlijden in 1821 geëerd door een eervolle tekst op zijn grafsteen te laten aanbrengen, waar hij genoemd wordt: 'Der erste rationelle Thierarzt in Baiern'.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

A.H.H.M.M., E.P.O.

Geraadpleegde literatuur:

E.Leclainche. Histoire de la Médecine Vétérinaire. Toulouse, 1936: pp 325-326.

R.Froehner. Kulturgeschichte der Tierheilkunde. Konstanz, 1954: pp 324.

J.Schäffer. Anton Joseph Will (1752-1821), der erste rationelle Thierarzt in Baiern und die Gründung der Tierarzneischule in München. Oberbayerisches Archiv, 1992; 116: 181-230.

C.Hahn. Geschichte der K.B.Zentral-Tierarzneischule, München 1790 bis 1890. München, 1890: pp 219-223.

F.v.Seyerl. Aus dem Leben des Dr.Anton Will (1752-1821). Tierärztliche Umschau. 1978; 10: 547-550.